

De één zijn dood komt voor de ander uit nood
Wel- en niet-gerechtigde dodingen in oorlogssituaties

Scriptie Elisha Schulte

6 Juli 2016

Aantal woorden: 7317

[Bruggeman, Robin. *Hantavirus tijdens de Koreaanse Oorlog*. September, 2012. <http://www.isgeschiedenis.nl/citaat-uit-het-nieuws/hantavirus-tijdens-de-koreaanse-oorlog/> (geraadpleegd 1 juli 2016).]

<u>Inhoudsopgave</u>	p. 2
Inleiding	p. 3-5
Hoofdstuk 1 – De regels van oorlog	p. 5-8
1.1. Just War Theory	p. 5-7
1.2. Nooit (meer) oorlog	p. 8
Hoofdstuk 2 – Michael Walzer en zijn kijk op strijders en niet-strijders	p. 9-15
2.1. Het doden van strijders en niet-strijders	p. 9-10
2.2. De strijder	p. 10-11
2.3. De niet-vechtende strijder	p. 12-13
2.4. De niet-strijder	p. 13-15
Hoofdstuk 3 – Is er wel gelijkheid voor strijders?	p. 16-21
3.1. De onrechtvaardige boksring	p. 16-17
3.2. McMahan, ongelijkheid en gelijkheid	p. 17-21
Conclusie	p. 21-22
Bibliografie	p. 22-23

Inleiding

In oktober 2014 was het in veel Nederlandse kranten te lezen: voor het eerst hebben twee Nederlandse F-16's bommen geworpen op doelen van de terreurbeweging Islamitische Staat (IS) in Irak.¹ Er werden drie bommen geworpen op bewapende voertuigen van IS die op dat moment Koerdische strijders onder vuur namen. Door de bommen konden de voertuigen vernietigd worden maar zijn er mogelijk ook een aantal IS-strijders omgekomen. Hoeveel en wie is niet bekend.² In Nederland zelf wordt nu gecontroleerd of aan alle instructies is voldaan en of de acties goed zijn verlopen. De F-16 piloten hebben opdracht gekregen om kampen, commandoposten en opslagplaatsen van munitie van IS te bombarderen en ze mogen Iraakse en Koerdische grondtroepen te hulp schieten. Het is hierbij geoorloofd te schieten als ze daarvoor een opdracht krijgen.³

In het verhaal komt naar voren dat het een normale, niet slechte zaak is dat dit gebeurt. Blijkbaar zijn er regels, van tevoren al opgelegd door de Nederlandse overheid, die bepalen wat wel en niet mag en vindt men dit nodig. Tegelijkertijd bestaan er over dezelfde soort verhalen ook hele andere artikelen. Zo luidt de titel van een artikel uit *The Guardian*: "Hundreds of civilians killed in US-led air strikes on Isis targets".⁴ Lucht aanvallen tegen de IS in Irak en Syrië hebben ervoor gezorgd dat er meer dan 450 burgers zijn omgekomen, volgens een rapport van Airwars, een team van onafhankelijke journalisten. Bij een ander onderzoek naar drie van de aanvallen bleek het overlijden van de burgers tijdens deze aanvallen ongegrond. Dit terwijl verschillende internationale NGO's stelden dat de luchtaanvallen naar aanleiding van het regeerakkoord van de Verenigde Staten vele malen veiliger zijn voor burgers dan de aanvallen van het regime van Assad of het Iraakse leger. Na onderzoek blijkt dit echter dus flink tegen te vallen en overlijden vele burgers door aanvallen op IS.⁵ Een van de ergste voorvallen in Syrië was die van een luchtaanval op een accommodatie van IS die tijdelijk gebruikt werd als gevangenis. Meer dan 58 gevangenen

¹ "Nederlandse F-16's bombarderen eerste IS-doelen in Irak," *Nu.nl*, 7 oktober 2014, <http://www.nu.nl/buitenland/3897170/nederlandse-f-16s-bombarderen-eerste-doelen-in-irak.html> (geraadpleegd 17 juni 2016).

² "Eerste Nederlandse bommen op IS-doelen Irak," *AD*, 7 oktober 2014, <http://www.ad.nl/buitenland/eerste-nederlandse-bommen-op-is-doelen-irak~a860eb39/> (geraadpleegd 17 juni 2016).

³ *Idem*.

⁴ Alice Ross, "Hundreds of civilians killed in US-led air strikes on Isis targets – report," *The Guardian*, 3 augustus 2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/aug/03/us-led-air-strikes-on-isis-targets-killed-more-than-450-civilians-report> (geraadpleegd 2 juli 2016).

⁵ *Idem*.

kwamen om bij de aanval, terwijl de meesten van hen daar zaten voor erg kleine overtredingen van de regels van IS, zoals het kopen van sigaretten. De projectleider van het onderzoek van Airwars, Chris Wood, stelde na de resultaten het volgende: “You can’t have an air war of this intensity without civilians getting killed or injured, but they need to be more transparant.”⁶

We zien nu twee visies op bombardementen uit het Westen op doelen van IS. In het eerste geval komt de situatie over als iets goeds, als iets noodzakelijks, in het tweede geval verandert echter de toon. Er komt nu naar voren dat de luchtaanvallen voor behoorlijk veel burgerslachtoffers kunnen zorgen en dat daar niet genoeg rekening mee gehouden wordt. Hoe zit het eigenlijk in gevechtssituaties? Is het geoorloofd een moreel of juridisch onderscheid te maken tussen aanvallen op burgers en op strijders, waarbij de burgers misschien best wel wat met IS te maken kunnen hebben? Het is misschien makkelijk om een persoonlijke mening over deze situaties te vormen, vooral als je van een afstand meekijkt. Valt er echter op juridisch niveau meer te zeggen over hoe en wanneer en wie je in een oorlog mag aanvallen en kun je überhaupt stellen dat er een moreel verschil zit tussen het doden van mensen in oorlog? Om hier meer over te kunnen zeggen ga ik me richten op de *Just War Theory*. Dit is een theorie waarin sommige oorlogen gerechtvaardigd worden, maar waarin ook de nadruk ligt op het verminderen van oorlogen.⁷ Om dit te kunnen doen richt de theorie zich op welke regels wel en niet rechtvaardig zijn binnen een oorlog. Binnen deze theorie zal ik mij voornamelijk gaan focussen op de kijk van Michael Walzer. Hij verdedigt de genoemde theorie maar kijkt er ook kritisch naar.⁸ Om zo specifiek mogelijk te kunnen praten over wat gerechtvaardigd is in een oorlog zal ik me richten op het verschil tussen de rechten van strijders en niet-strijders volgens Walzer en dit kritisch bekijken aan de hand van argumentaties van andere denkers. Alles samengevat zal ik dus de volgende vraag behandelen: Wanneer is iemand een strijder volgens de *Just War Theory* en Michael Walzer en wat betekent dit voor de rechten van iemand binnen een oorlog? Uiteindelijk hoop ik op deze manier meer duidelijkheid te krijgen over wat wel en niet te rechtvaardigen valt in gevechtssituaties.

Om de vraag te kunnen beantwoorden zal ik beginnen met het kader wat duidelijker te krijgen. Ik zal hierbij uitleg geven over de *Just War Theory* en hoe je via deze theorie naar

⁶ Idem.

⁷ Seth Lazar, “War,” in *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2016 Edition), ed. Edward N. Zalta, <http://plato.stanford.edu/entries/war/> (geraadpleegd 14 juni 2016).

⁸ Michael Walzer, *Just and Unjust Wars – A Moral Argument With Historical Illustrations*, 5^e dr. (New York: Basic Books, 2015).

het verschil tussen strijders en niet-strijders kunt kijken. Ook zal ik kort ingaan op waarom het überhaupt belangrijk is om in te gaan op regels van de oorlog in plaats van op het voorkomen van oorlog. Vervolgens ga ik kijken naar Walzers argumentatie over strijders, niet-vechtende strijders en niet-strijders en hoe zij behandeld moeten worden in gevechtssituaties. Walzer ziet alle strijders als moreel gelijken van elkaar en vindt dat niet-strijders meer rechten hebben gedurende oorlog. Deze visie wordt aangevallen door verschillende denkers, die ik vervolgens zal bespreken. Steinhoff en McMahan zijn twee van die denkers en zij gaan in tegen Walzers conclusie dat strijders gelijken zijn. Ik ga kijken wat ze hierover zeggen en of ze hiermee Walzers argumentatie goed genoeg kunnen aanvallen. Uiteindelijk zal ik concluderen dat Walzers argumentatie, dat niet-strijders meer rechten hebben dan alle strijders, sterker naar voren komt dan die van zijn tegenstanders en dat zijn regels in ieder geval voor enige duidelijkheid kunnen zorgen voor wat men wel en niet mag doen in oorlog.

Hoofdstuk 1 :

De regels van oorlog

1.1. Just War Theory

Om oorlog op een filosofische manier te onderzoeken, kun je kijken naar verschillende factoren: wat is oorlog eigenlijk, wat veroorzaakt oorlog, wat is de relatie tussen de menselijke natuur en oorlog en kan oorlog eigenlijk ooit moreel te rechtvaardigen zijn?⁹ Wil je meer kunnen zeggen over de verschillen tussen dodingen in een oorlog, dan kom je uit bij de laatste vraag. Binnen deze vraag moet je, wil je een theorie kunnen geven van een gerechtvaardigde oorlog, kijken naar wanneer je geoorloofd bent om te vechten tegen een vijandelijke staat en hoe het, binnen het kader van een gerechtvaardigde oorlog, geoorloofd kan zijn een ander te doden.¹⁰

Twee manieren van oorlogvoeren binnen het willen rechtvaardigen van oorlog zijn die van de totale oorlog en het oorlogsverdrag.¹¹ Bij de totale oorlog wordt het reflecteren

⁹ Alexander Moseley, "The Philosophy of War," in *Internet Encyclopedia of Philosophy*, <http://www.iep.utm.edu/war/> (geraadpleegd 14 juni 2016).

¹⁰ Noam J. Zohar, "Collective War and Individualistic Ethics: Against the Conscriptio of 'Self-Defense'," *Political Theory* 21 (1993), 606-622, 606.

¹¹ Vertaald van "total war" en "war convention". Noam J. Zohar, "Collective War and Individualistic Ethics," 606. In Zohars tekst wordt "war convention" ook wel "war ethic" genoemd en het is een manier van kijken naar oorlog

op het doden van de vijand volledig genegeerd. Om een oorlog te kunnen rechtvaardigen moet je alleen naar de handeling van oorlogvoeren zelf kijken; hoe je zo effectief mogelijk je eigen doel kan bewerkstelligen, het individu wordt over het hoofd gezien.¹² Bij het oorlogsverdrag wordt gekeken naar wanneer het wel en niet toegestaan is te doden. Er is bij dit verdrag een duidelijke nadruk op het verschil tussen het doden van een vijandelijke soldaat en een burger. Hierin geldt dat, in tegenstelling tot het doden van strijdende soldaten, het doden van burgers absoluut niet beter is dan moord.¹³ Beide theorieën rechtvaardigen als het ware het voeren van oorlog, maar alleen bij de tweede theorie komt er een moraal bij kijken. Daartegenover maakt het bij de totale oorlog totaal niet uit wie of wat er geraakt wordt, zolang je maar kunt winnen.

Volgens twee andere theorieën kan er helemaal geen moreel gevoerde oorlog zijn. Hierin zijn twee duidelijke groepen te onderscheiden: realisten en pacifisten. De realisten ontkennen überhaupt dat er nog moraliteit geldt zodra gevechten beginnen, terwijl de pacifisten stellen dat er geen enkele geloofwaardige morele theorie is die de exceptionele wreedheden van oorlog kan toestaan. Op dit onderscheid zal ik me verder niet richten; ik zal me gaan richten op de *Just War Theory*. Deze theorie zoekt als het ware een middenweg tussen bovengenoemde theorieën: het wil sommige oorlogen rechtvaardigen, maar het wil ook zorgen dat de oorlogen verminderd worden.¹⁴ Binnen deze theorie wordt het principe van het oorlogsverdrag gebruikt om te kunnen oordelen over acties in een oorlog.

Over het algemeen wordt het onderzoek naar moraliteit binnen een oorlog verdeeld tussen de oorlog in zijn geheel (*jus ad bellum*) en individuele handelingen binnen een oorlog (*jus in bello*). Het *jus ad bellum* is gericht op de geoorloofdheid van oorlog als een geheel, terwijl het *jus in bello* kijkt naar de toelaatbaarheid van bepaalde handelingen die de oorlog maken. Ook kan je nog via *jus post bellum* en *jus ex bellum* kijken: handelingen na de oorlog en het verlaten van een oorlog.¹⁵ Ik zal gaan werken vanuit de context van *jus in bello*: individuele handelingen binnen in een oorlog waarbij, zoals al eerder aangegeven, ik me ga richten op het verschil tussen strijders en niet-strijders.

waarbij er een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen het toestaan en verbieden van bloedvergieten, in plaats van dat alles toegestaan is.

¹² Noam J. Zohar, "Collective War and Individualistic Ethics," 606.

¹³ Idem, 606.

¹⁴ Seth Lazar, "War," in *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*.

¹⁵ Idem.

De *Just War Theory* werkt volgens een aantal principes die aangeven wat noodzakelijk en voldoende is voor een oorlog om geoorloofd te zijn. Bij *jus in bello* zijn dit, volgens de *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 3 principes:

1. Discrimination: Targeting noncombatants is impermissible.
2. Proportionality: Collaterally harming noncombatants (that is, harming them foreseeably, but unintendedly) is permissible only if the harms are proportionate to the goals the attack is intended to achieve.
3. Necessity: Collaterally harming noncombatants is permissible only if, in the pursuit of one's military objectives, the least harmful means feasible are chosen.¹⁶

Er is in de *jus in bello* traditie blijkbaar een sterk onderscheid tussen *combatants* en *noncombatants*, oftewel tussen strijders en niet-strijders. Beide groepen hebben, volgens de theorie, verschillende rechten. Er wordt geen beperking opgelegd voor het doden van strijders, maar het doden van niet-strijders mag slechts om grote bedreigingen te voorkomen. Dit betekent dat de niet-strijders slechts aangevallen mogen worden in zeldzame omstandigheden waarbij het nodig is niet-strijders te doden om een enorme dreiging af te wenden. Ze mogen dan alleen onopzettelijk aangevallen worden en alleen als de hoeveelheid die ze lijden proportioneel is aan het doel van de aanval.¹⁷ Om te zorgen dat men goed weet welke regels wanneer toe te passen zijn, is het belangrijk dat er een duidelijk onderscheid is tussen strijders en niet-strijders. De *Stanford Encyclopedia of Philosophy* geeft voor de *Just War Theory* een conservatieve definitie: strijders zijn voornamelijk leden van georganiseerde gewapende groepen die in oorlog zijn. Ook anderen die direct deelnemen in vijandelijkheden of constant een strijdende functie vervullen zijn strijders. Niet-strijders zijn de anderen. Volgens deze definitie zou je ook het volgende kunnen stellen: alle soldaten zijn strijders en alle burgers zijn niet-strijders.¹⁸

De *Just War Theory* stelt ook dat er gelijkheid voor strijders geldt in oorlog: "Soldiers who satisfy Discrimination, Proportionality, and Necessity fight permissibly, regardless of what they are fighting for."¹⁹

¹⁶ Idem.

¹⁷ Idem.

¹⁸ Idem.

¹⁹ Idem. Hier komen we terug bij de drie voorwaarden die al eerder in de tekst zijn uitgelicht.

1.2. Nooit (meer) oorlog

Zoals aangegeven schetst de *Just War Theory* bepaalde regels voor oorlogssituaties voor een moreel te rechtvaardigen oorlog. Voordat ik inga op Walzers kijk op regels voor strijders en niet-strijders in oorlog, is het handig eerst kort kijken naar oorlog zelf. Want, waarom is het überhaupt belangrijk om zo diep in te gaan op de regels van oorlog? Is het niet veel beter om ons zoveel mogelijk te richten op hoe we oorlog en strijd kunnen voorkomen?

Oorlog bestaat echter. Er wordt zo vaak gedroomd over een compleet vreedevolle wereld, zonder conflict, zonder oorlog. Tegelijkertijd zijn we er ook goed van bewust dat dit niet kan bestaan als strijd en conflict niet verslagen worden. Willen we dit, dan hebben we twee keuzes: ‘vechten’ met en zonder geweld. Het probleem met geweldloos strijden is dat het geen, of haast geen, verweer biedt aan het geweld dat plaatsvindt.²⁰ Men kan op politiek niveau gaan strijden, men kan anderen opdragen elkaar te helpen in plaats van elkaar te doden, men kan gaan staken, maar er zullen waarschijnlijk altijd situaties zijn waarbij dit niet genoeg is. Het nadeel van geweld tegenover geen geweld is dat het voeren van een geweldloze strijd een soort vrij spel geeft aan de mensen die wel geweld gebruiken.²¹ Ze hebben simpelweg meer macht en kracht. Kunnen we kwaad verslaan zonder zelf wat kwaad te gebruiken? Het wordt erg lastig, en als men enig zelfbehoud wil houden, moet men zichzelf kunnen verdedigen.

Deze schrijnende situatie van eigenlijk wel *moeten* terugvechten zorgt ervoor dat de richtlijnen in oorlog extra interessant zijn. Hoe graag we ook oorlog willen vermijden, in onze samenlevingen kun je in de situatie verkeren dat je er niet of moeilijk onderuit komt. Of zoals Walzer Trotsky parafraseert: “You may not be interested in war, but war is interested in you.”²²

²⁰ Michael Walzer, *Just and Unjust Wars*, 329.

²¹ Idem, 329.

²² Idem, 29.

Hoofdstuk 2:

Michael Walzer en zijn kijk op strijders en niet-strijders

2.1. Het doden van strijders en niet-strijders

Er is nu kort naar voren gekomen hoe je volgens de *Just War Theory* kan kijken naar strijders en niet-strijders. Michael Walzer volgt deze lijn maar kijkt er ook kritisch naar, vooral naar de punten die naar voren komen in het oorlogsverdrag. Wat is zijn argumentatie?

Laten we beginnen met een voorbeeld: een gewapende man wordt achtervolgd door de politie, omdat hij wordt verdacht van drugsmokkel. Op een gegeven moment ziet de man dat een van de agenten zijn wapen trekt, de man krijgt het benauwd en schiet op de agent. De agent is op slag dood en de gewapende man wordt veroordeeld voor moord, terwijl hij zelf zegt te hebben gehandeld uit zelfverdediging.²³ Of het nou wel of geen zelfverdediging was, het is nooit noodzakelijk geweest om drugs te smokkelen of weg te rennen voor de politie en dus was het niet gerechtvaardigd voor de man om de agent te doden. Hier zit een groot verschil met het gevecht tussen soldaten in een oorlog. Ook hier kun je twee gewapende mannen tegenover elkaar hebben, maar in dit geval zitten ze beiden in dezelfde positie. Ze zijn vijanden van elkaar en willen beiden hun eigen land of groep proberen te beschermen. Volgens Walzer is het daarom geen moord als de een de ander doodschiet. Het maakt namelijk niet uit wie wie doodschiet, beiden zouden gehandeld hebben uit zelfverdediging.²⁴ Er valt één ding duidelijk op in dit argument van Walzer, net zoals bij de *Just War Theory* zelf, namelijk de gelijke status van de soldaten: dit is volgens Walzer iets wat typisch is in de oorlogssituatie vergeleken met het dagelijkse leven, zoals aangegeven in het voorbeeld. Men is loyaal aan zijn of haar eigen groep en gelooft vaak ook dat ze voor de goede orde vechten, ze zien hun strijd als iets goeds. Dit hoeft absoluut niet rationeel te zijn, maar het zorgt er wel voor dat ze geen criminelen zijn: de soldaten zijn op moreel niveau gelijken die vechten voor wat in hun optiek goed is.²⁵

Het wordt echter een ander verhaal als een soldaat een onschuldige burger doodschiet: dan is hij, volgens Walzer, als je de regels van het oorlogsverdrag volgt, wel een moordenaar. De regels van het oorlogsverdrag worden hier namelijk gebroken. Er is geen sprake meer van twee gelijken die beiden vechten voor hun eigen rechten.²⁶ In de regels van

²³ Gebaseerd op een voorbeeld uit Walzer: Michael Walzer, *Just and Unjust Wars*, 127.

²⁴ Michael Walzer, *Just and Unjust Wars*, 128.

²⁵ Idem, 127.

²⁶ Idem, 128.

oorlog blijven niet-strijders mensen met rechten die niet zomaar voor militaire doeleinden gebruikt kunnen en mogen worden.²⁷ In zoverre is het onderscheid tussen strijders en niet-strijders erg helder en valt er nu duidelijk te beargumenteren wanneer doding in oorlog moord is en wanneer niet.

De situatie is volgens Walzer echter een stuk ingewikkelder dan nu is voorgesteld, waardoor het onderscheid tussen strijders en niet-strijders in de praktijk een stuk moeilijker te maken is dan velen denken. Soldaten zijn bijvoorbeeld vaak gewone burgers, die gedwongen moeten vechten. Burgers daarentegen, steunen regelmatig de strijd.²⁸ Hoe helder is dan de grens tussen strijder en niet-strijder nog? We zullen hier nu naar kijken en verder ingaan op het wel of niet mogen doden van strijders en niet-strijders.

2.2. De strijder

Het oorlogsverdrag stelt dat soldaten, zodra de oorlog is begonnen, niet meer de rechten hebben niet aangevallen te mogen worden. Volgens Walzer is een kritiekpunt hiertegen echter dat dit niet eerlijk is, omdat er namelijk maar weinig soldaten zijn die zichzelf compleet gegeven hebben aan het vechten. Vechten is niet hun volledige identiteit en vaak is het ook niet iets wat ze gekozen hebben.²⁹ Om hier meer over te kunnen zeggen kijkt Walzer naar een paar verhalen van soldaten. Een veelgezien verhaal in de oorlog is dat van een soldaat die een vijandelijke soldaat ziet die totaal onwetend is van het feit dat hij gezien wordt. De eerstgenoemde soldaat moet nu kiezen of hij de andere soldaat neerschiet. Op dit soort momenten is er veel terughoudendheid om ook echt te schieten. Er zit een psychologische ongemakkelijkheid achter dit soort dodingen. Deze ongemakkelijkheid wordt vaak gegeven als verklaring waarom soldaten überhaupt terughoudend zijn ten opzichte van strijden. Veel soldaten hebben zelfs nog nooit hun geweer op iemand gericht.³⁰ Walzer licht dit verder toe met verhalen over soldaten die de vijand opeens als mensen en soortgenoten, in plaats van als hun vijanden, gaan zien. Een van die voorbeelden is die van een soldaat die vocht tijdens de Spaanse burgeroorlog:

At this moment a man, presumably carrying a message to an officer, jumped out of the trench and ran along the top of the parapet in full view. He was half-dressed and

²⁷ Idem, 136.

²⁸ Idem, 137.

²⁹ Idem, 138.

³⁰ Idem, 139.

was holding up his trousers with both hands as he ran. I refrained from shooting at him. [...] I did not shoot partly because of that detail about the trousers. I had come here to shoot at “Fascists:” but a man who is holding up his trousers isn’t a “Fascist”, he is visibly a fellow-creature, similar to yourself, and you don’t feel like shooting at him.³¹

Dit soort verhalen zijn erg veelzeggend. Opeens komt het menselijke karakter van de andere soldaat naar voren. De man in kwestie wordt een individu in plaats van een speler in het grotere geheel, die zijn tegenstander opeens ook als een individu gaat zien: een persoon, met menselijke trekken. Hoe kun je een medemens neerschieten?³²

Er is echter nog iets wat opvalt in het gegeven citaat: de soldaat zegt “you don’t feel like”. Dit is heel wat anders dan als hij zou zeggen dat je iets niet hoort te doen. Het is blijkbaar nog wel steeds geoorloofd om de soldaten te doden.³³ De soldaat als eenling, als individu, en daardoor als mens, is echter degene die we willen beschermen. Zouden we deze situaties van individuen ‘als mensen’ kunnen uitsluiten, dan worden de regels in oorlog veel duidelijker: evenveel soldaten vechten tegen evenveel, niemand is er verder bij betrokken, beide hebben kans op winst. Op deze manier is er echter een grote voorsprong voor het leger dat meer geld en benodigdheden heeft. Hierdoor zou het zwakkere leger nooit zomaar limieten stellen op hun acties. Ze zouden geen rekening houden met de zwakheden van de soldaten van de vijand en ze zullen stellen dat dit noodzakelijk is.³⁴ Het is een logisch gevolg dat de regels van oorlog deze ongelijkheden goedkeuren. Zouden deze ongelijkheden niet mogen, dan zou de oorlog nooit eerlijk gevochten kunnen worden. Dat wil zeggen: zouden alle partijen hetzelfde moeten doen, in plaats van dat zwakkere posities bepaalde troeven mogen inzetten, zoals het voeren van een guerrilla oorlog, dan heeft de kleinere partij nooit kans om te winnen. Dit verklaart waarom het doden van soldaten toch, zelfs in hun gekke, kwetsbare posities, geoorloofd kan worden volgens de regels van oorlog. Het kan in gaan tegen de gevoelens van de strijders, maar het is hun kans de strijd te winnen. Daarbij zitten de strijders nou eenmaal in een klasse die afgescheiden is van andere klassen omdat zij de hoofdspelers zijn in de strijd. Zij zijn degenen met wapens, getraind om te vechten.³⁵

³¹ Idem, 138-140.

³² Idem, 139-143.

³³ Idem, 140.

³⁴ Idem, 143-144.

³⁵ Idem, 144-145.

2.3. De niet-vechtende strijder

We zitten nu echter nog met een andere belemmering bij het nadenken over strijders, namelijk: in hoeverre kan iemand die geen soldaat is alsnog wel onder de categorie 'strijder' vallen? Dit onderscheid is belangrijk om te maken omdat het kan laten zien wanneer iemand nog meer onder bovengenoemde condities valt. Als iemand bijvoorbeeld wapens maakt, of gewonde soldaten verbindt en zo helpt om strijders verder te laten strijden, mag zo iemand dan ook gedood worden volgens de oorlogsregels, of blijft het een beschermde burger? Volgens Walzer proberen we een grens te trekken tussen degenen die hun rechten verliezen omdat ze oorlogsgerichte activiteiten verrichten en degenen die dat niet doen.³⁶ Om preciezer te zijn gaat het om mensen die produceren wat soldaten nodig hebben om te vechten tegenover datgene wat ze nodig hebben om te leven (en wat ook de rest van ons nodig heeft om te leven). Hier geldt dan wel, bijvoorbeeld, dat mensen die dingen als wapens produceren alleen aangevallen mogen worden in de fabriek waar ze werken, niet thuis of als ze daarna weer ongewapend op straat lopen.³⁷ Walzer vindt dit een redelijk aannemelijke, maar ook te specifieke, theorie. Zelf vind hij dat alleen noodzakelijkheid kan bepalen of de mensen uit de eerste categorie ook echt aangevallen mogen worden. Als de beëindiging van de activiteiten van niet-vechtende strijders anderszins gerealiseerd kan worden, of als de producten die ze maken vernietigd kunnen worden, dan mogen ze niet aangevallen worden. Walzer geeft het voorbeeld van een schip met koopmanslieden die militaire voorraden vervoerden. Ondanks hun werk werden ze, onder de code van de marine, toch gezien als burgers en hadden ze het recht niet aangevallen te worden, zolang het mogelijk was hun schepen in te nemen, zonder op hen te schieten.³⁸

Het is wel belangrijk om in de gaten te houden op wat voor manier je mensen deze activiteiten laat beëindigen. Dit wordt uitgebreid geanalyseerd in een artikel van Chris Mayers, waarin hij Walzers' kijk op het wel en niet aanvallen van niet-strijders ondersteunt. Bij het waarschuwen of aan de kant krijgen van niet-strijders of niet-vechtende strijders is er een verschil tussen het gebruiken van het verspreiden van flyers, het informeren van mensen, mensen geweldloos uit een bepaalde plek evacueren of: gebruikmaken van niet-dodelijke wapens. Niet-dodelijke wapens zijn bijvoorbeeld verdovingsgeweren en granaten waarmee je een doelwit voor een bepaalde tijd kunt uitschakelen zonder blijvende schade toe te dienen aan de persoon. Deze wapens kunnen zorgen voor grote flexibiliteit voor

³⁶ Idem, 146.

³⁷ Idem, 146.

³⁸ Idem, 146-147.

strijders en je zou hiermee op een snelle, eenvoudige manier, het aantal burgerslachtoffers aanzienlijk kunnen verminderen.³⁹ Volgens Mayer zit het probleem echter bij het gegeven dat zodra je niet-dodelijke wapens gebruikt, je niet-strijders of niet-vechtende strijders alsnog gaat behandelen als pure strijders: je valt ze namelijk aan voor een militair doel.⁴⁰ Ook al is een niet-dodelijk wapen veel veiliger dan wapens, toch valt het beschermende deel volledig weg. Het is daarom belangrijk om te benadrukken dat bij het waarschuwen van niet-vechtende strijders gebruik gemaakt moet worden van andere middelen dan niet-dodelijke wapens.

2.4. De niet-strijder

Zoals eerder genoemd stelt het oorlogsverdrag dat soldaten in een oorlog hun rechten verliezen niet meer aangevallen te mogen worden. Een tweede belangrijke regel van het oorlogsverdrag is dat niet-strijders niet zomaar op elk moment mogen worden aangevallen. Echter, niet-strijders worden toch regelmatig in gevaar gebracht doordat ze zich in gebieden of situaties van strijd begeven. Walzer vindt niet dat op zo'n moment de strijd gestopt moet worden, maar wel dat er rekening gehouden moet worden met de burgers: in een bepaalde mate moet ervoor gezorgd worden dat ze niet geschaad worden. Het is hierbij dan van belang dat we de rechten van de burger erkennen binnen de context van oorlog.⁴¹

Op wat voor schaal moeten de rechten echter erkend worden? En waar is de grens tussen het beschermen van de burgers en toch nog het leven van de individuele soldaat kunnen beschermen? Met andere woorden, welke omstandigheden zorgen ervoor dat we het leven van de burger koste wat koste moeten sparen en bij welke omstandigheden mag de soldaat de burger toch geweld aandoen? Deze grens wordt niet aangegeven door het oorlogsverdrag, de soldaat moet het vaak op het moment zelf beslissen.⁴² Walzer komt met het voorbeeld van Frank Richards, die in zijn autobiografie schrijft over het bombarderen van schuilkelders. Richards ging, samen met een andere man, langs kelders om te kijken of er burgers in zaten, voordat ze de kelders gingen bombarderen. Om zeker te zijn van hun zaak schreeuwden ze beiden twee keer in de kelder. Op een gegeven moment hoorden ze niets uit de kelder komen en besloten ze aan te vallen. Op het laatste moment kwamen er echter

³⁹ Chris Mayer, "Nonlethal Weapons and Noncombatant Immunity: Is it Permissible to Target Noncombatants?," *Journal of Military Ethics* 6 (2007), 221-231, 222-224.

⁴⁰ Idem, 225.

⁴¹ Idem, 152.

⁴² Idem, 152.

toch burgers naar boven. Richards zelf zegt hierover dat als de burgers dit niet gedaan hadden ze onschuldig vermoord zouden zijn: ook al was het moord, het bleef onschuldig, want ze hadden er zoveel mogelijk aan gedaan de burgers te redden.⁴³ Toch namen de soldaten een bepaald risico. Het had net zo goed kunnen zijn dat er wel vijandelijke soldaten in de kelder gezeten hadden. Volgens de regel van noodzakelijkheid had bombarderen dan best direct gemogen. Wat vaak gebeurd bij zo'n situatie, bijvoorbeeld door het leger of tijdens een politiek debat, is dat *the Principle of Double Effect* dan wordt aangehaald.⁴⁴ PDE is een argument om het verbod burgers te doden te verzoenen met de gerechtvaardigde regels van militaire activiteit. Men mag dan, onder bepaalde voorwaarden, bepaalde handelingen die kwade consequenties kunnen hebben toch uitvoeren.⁴⁵ Walzer geeft de voorwaarden als volgt weer:

1. The act is good in itself or at least indifferent, which means, for our purposes, that it is a legitimate act of war.
2. The direct effect is morally acceptable – the destruction of military supplies, for example, or the killing of enemy soldiers.
3. The intention of the actor is good, that is, he aims only at the acceptable effect; the evil is not one of his ends, nor is it a means to his ends.
4. The good effect is sufficiently good to compensate for allowing the evil effect; it must be justifiable under Sidgwick's proportionality rule.⁴⁶

Walzer zelf vindt dat de verzoening binnen *PDE* veel te makkelijk naar voren gebracht wordt. Dit komt vooral door de derde conditie: immers, hoe zit het dan met alle doden die onopzettelijk maar wel te voorzien waren? Er kunnen heel veel onschuldige dodingen plaatsvinden en alleen de vierde conditie, van proportionaliteit, heeft er nog wat controle over, verder niet. Maakt het dan nog uit of alle doden komen door een indirect of door een direct effect van mijn handelen? Voor de dode zelf maakt het niet meer uit en als ik weet dat

⁴³ Idem, 152/153. Oorspronkelijk uit: *Old Soldiers Never Die* (New York, 1966), p. 198.

Wat opvalt in het voorbeeld is dat Richards de situatie 'moord' blijft noemen, ook al is het onschuldig. Richards maakt dus een onderscheid tussen 'onschuldige moord' en 'moord'; in dit paper zal ik verder het onderscheid tussen 'doden' en 'moord' aanhouden wat de lading van het begrip net wat minder sterk maakt.

⁴⁴ Vanaf nu zal ik het afkorten tot *PDE*.

⁴⁵ Idem, 153.

⁴⁶ Idem, 153. Oorspronkelijk uit: Dougherty, pp. 65-66; cf. John C. Ford, S.J. "The Morality of Obliteration Bombing," in *War and Morality*, ed. Richard Wasserstrom (Belmont, Calif., 1970).

er een kans is dat ik burgers dood, hoe kan ik dan nog onschuldig zijn?⁴⁷ Om toch nog een redelijk kloppend principe te geven poogt Walzer daarom de derde conditie van het principe van *PDE* aan te passen. Hij stelt dat *PDE* alleen verdedigbaar is als het goede bewerkstelligd wordt en het voorziene kwaad zoveel mogelijk wordt verminderd: “The intention of the actor is good, that is, he aims *narrowly* at the acceptable effect; the evil effect is not one of his ends, nor is it a means to his ends, and, aware of the evil involved, he seeks to minimize it, accepting costs to himself.”⁴⁸ Burgers hebben dus recht op meer bescherming en als het beschermen van het leven van een burger betekent dat er wat meer risico is voor het leven van een soldaat, dan moet dit risico genomen worden. Er is echter wel een limiet aan dat risico. Het blijven immers onbedoelde slachtoffers en gewettigde militaire acties. Oorlog plaatst dus noodzakelijkerwijs burgers in gevaar.⁴⁹

Nu blijft er echter nog wel steeds het probleem dat het moeilijk is te stellen waar de grens voor de rechten van de burger precies ligt. Omdat, volgens Walzer, je dit nooit goed zou kunnen aangeven, stelt hij dat burgers in ieder geval recht hebben op zorgvuldigheid.⁵⁰

Al met al blijft er inderdaad een grens tussen de strijder en de niet-strijder bij Walzer. Hierbinnen hebben de strijders allemaal dezelfde rechten en moet er met extra zorgvuldigheid gekeken worden naar dodingen in oorlog als het om burgers gaat. Wel blijft de echte grens tussen de twee groepen zelf niet duidelijk. Zoals aangegeven maakt Walzer een onderscheid tussen niet-vechtende mensen die wel strijders zijn en degenen die dat niet zijn: namelijk of men wel of niet producten direct voor de oorlog maakt. Echter, de aanpassing die hij zelf geeft, namelijk dat er alles aan gedaan moet worden de niet-vechtende strijders niet aan te vallen indien mogelijk, lijkt wel verdacht veel op de procedure die men moet voeren bij niet-strijders, in plaats van bij strijders. Dit maakt de grens een vaag grijs gebied in het geheel. Wat de regels ook zijn die men uiteindelijk afspreekt, er blijven altijd uitzonderingen en moeilijkheden opspelen. Er zijn verder denkers die het überhaupt niet eens zijn met Walzers opvatting dat soldaten in een oorlog gelijk zijn. Als soldaten in een oorlog niet gelijk aan elkaar zijn, dan kunnen we ook niet zomaar, hoe vaag ook, deze grenzen op deze manier weergeven. Wat die opvattingen van andere denkers precies zijn ga ik nu bespreken.

⁴⁷ Idem, 153-154.

⁴⁸ Idem, 156.

⁴⁹ Idem, 156.

⁵⁰ Idem, 156. De term zorgvuldigheid is een vertaling van de term “due care”.

Hoofdstuk 3:

Is er wel gelijkheid voor strijders?

3.1. De onrechtvaardige boksring

Walzers theorie geeft bepaalde voorwaarden, richtlijnen en morele adviezen voor het voeren van oorlog. Er zitten echter ook verschillende moeilijkheden aan zijn theorie, bijvoorbeeld zijn opvatting dat alle soldaten in oorlog gelijken zijn. Iedereen vecht voor zijn of haar eigen groep en gelooft dat dit iets goeds is. Het doden van elkaar is daarom voor de soldaten zelfverdediging en er is geen verschil in intentie. Uwe Steinhoff gaat hier tegenin. In zijn artikel "Benbaji on Killing in War and 'The War Convention'" gebruikt hij een voorbeeld van Yitzhak Benbaji om te laten zien dat er een verschil is tussen rechtvaardige en onrechtvaardige soldaten en waarom het niet zo is dat beiden dezelfde rechten hebben in een oorlog.⁵¹ Volgens Steinhoff stelt Benbaji dat soldaten die aan de rechtvaardige kant van een oorlog staan dezelfde rechten hebben te doden als de soldaten die aan de onrechtvaardige kant staan. Dit komt omdat beiden stilzwijgend de gelijkheidswetten van oorlog hebben geaccepteerd en daarmee ook hun morele rechten niet aangevallen te mogen worden in de steek hebben gelaten.⁵² In zijn artikel "The War Convention and the Moral Division of Labour" geeft Benbaji voor dit argument een voorbeeld. Stel je een alledaagse situatie voor waarbij er een boksring is. Buiten de boksring van deze club hebben mensen het recht om niet door elkaar aangevallen te worden. Zodra je echter de ring betreedt doe je afstand van dit recht en krijg je in ruil daarvoor wel het recht de tegenstander in de ring aan te vallen.⁵³ Benbaji stelt dat er hier bepaalde regels meespelen, net zoals in een oorlog. Accepteer je dit niet, dan kom je in de toestand terecht van totale oorlog. Staten vechten dan totaal niet meer strategisch, maar doen er alles aan om de ander kapot te maken. Het sluiten van een verdrag tussen de verschillende partijen zorgt dus voor

⁵¹ Uwe Steinhoff, "Benbaji on Killing in War and 'The War Convention'," *The Philosophical Quarterly* (1950-) 60 (2010), 616-623, 616. De termen 'rechtvaardige' en 'onrechtvaardige soldaten' zijn vertalingen van "just" en "unjust soldiers".

⁵² Idem, 616. Over het algemeen komt dit op hetzelfde neer als hoe Walzer er tegenaan kijkt, die niet specifiek dit zegt, maar wel vind dat soldaten in oorlog dezelfde rechten hebben en daarom ook allemaal gelijk zijn in dat ze allemaal een stuk minder beschermende rechten hebben in oorlog dan burgers.

⁵³ Gebaseerd op voorbeeld uit: Yitzhak Benbaji, "The War Convention and the Moral Division of Labour," *The Philosophical Quarterly* 59 (2009), 593-617, 599.

minder schade ten opzichte van onschuldige mensen, zonder dat de staten minder rechten krijgen om hun waarden te beschermen.⁵⁴

Uwe Steinhoff komt echter met een tegenvoorbeeld: stel je voor, bokser 2 staat al klaar in de ring maar bokser 1 nog niet. Op dat moment komt er een 'onschuldige' toeschouwer de ring in klimmen omdat hij verward is. Bokser 2 valt op dat moment de onschuldige man aan en bokser 1 snelt zich naar de boksring om de onschuldige man te komen redden. Op dit moment accepteert bokser 1 niet stilzwijgend dat hij bokser 2 volgens de regels moet aanvallen en dat bokser 2 terug mag vechten. Bokser 2 is hier onrechtvaardig bezig en moet stoppen met de man in elkaar slaan. Doet hij dit niet, dan mag nummer 1 handelen in verdediging voor de man.⁵⁵ Hetzelfde geldt voor een rechtvaardige soldaat nummer 1 die zichzelf en zijn medeburgers beschermt tegen een onrechtvaardige soldaat nummer 2. De rechtvaardige soldaten worden gedwongen door een onrechtvaardige, agressieve, handeling. Het is dus ook niet zo dat als je instemt met de regels van oorlog, je je recht om niet aangevallen mogen worden afstaat.⁵⁶

Steinhoff gaat in zijn tekst niet nog verder in op hoe je kunt bepalen welke soldaten wel en niet rechtvaardig zijn. Zoals al genoemd is er een verschil tussen zomaar uit het niets buiten de regels aan te vallen en aan te vallen uit zelfverdediging. In het eerste geval ben je onrechtvaardig bezig maar in het tweede geval heb je wel degelijk het recht om de ander aan te vallen.

Om meer te kunnen zeggen over het onderscheid tussen wel en niet rechtvaardige soldaten gaan we vervolgens kijken naar het artikel "On the Moral Equality of Combatants" van Jeff McMahan.

3.2. McMahan, ongelijkheid en gelijkheid

Ook volgens McMahan is het zien van alle soldaten als moreel gelijken niet reëel.⁵⁷ Om het onderscheid tussen rechtvaardige en onrechtvaardige strijders te onderstrepen geeft hij een definitie over onschuldigheid waar, volgens hem, Walzer zelf mee was gekomen: mensen zijn onschuldig als ze niets verkeerd gedaan hebben en als ze niets doen wat zou kunnen leiden tot het verliezen van hun rechten. Al zijn op deze manier alle burgers onschuldig, dat

⁵⁴ Yitzhak Benbaji, "The War Convention and the Moral Division of Labour," 599.

⁵⁵ Gebaseerd op voorbeeld uit: Uwe Steinhoff, "Benbaji on Killing in War and 'The War Convention'," 617-618.

⁵⁶ Uwe Steinhoff, "Benbaji on Killing in War and 'The War Convention'," 618.

⁵⁷ Jeff McMahan, "On the Moral Equality of Combatants," *The Journal of Political Philosophy* 14 (2006), 377-393, 377-379.

betekent nog niet dat soldaten op deze manier niet onschuldig hoeven te zijn: als een kwaadaardig persoon je aanvalt moet je je kunnen verdedigen. Waarom zou je je rechten verliezen als je je moet verdedigen? Op deze manier zijn rechtvaardige soldaten dus ook onschuldige soldaten.⁵⁸ Dat deze strijders niet aangevallen mogen worden onderstreept McMahan met drie extra argumenten:

- Het is simpelweg fout te veronderstellen dat strijders in het algemeen toestemmen aangevallen te mogen worden.
- Al zouden ze instemmen, dat maakt het nog steeds niet acceptabel hen zomaar te doden.
- Al zouden alle strijders toestemmen, en al zou dat betekenen dat het niet fout zou zijn hen te doden, dat betekent nog niet dat onrechtvaardige soldaten niet verkeerd bezig zijn als ze vechten.⁵⁹

McMahan stelt dat men ter verdediging van zijn argumenten zou kunnen inbrengen dat het puur geluk is aan welke kant van een oorlog je vecht: aan een juiste of een onjuiste kant. Men wil gewoon zichzelf verdedigen, dus zou dan ook instemmen met regels dat strijders aan beide kanten mogen vechten.⁶⁰ Zijn antwoord hierop is echter dat toestemming van strijders er nog steeds niet voor kan zorgen dat handelingen met een onrechtvaardige oorzaak geoorloofd zijn.

Bekijk je de genoemde argumenten van McMahan, dan lijkt het er echter op dat McMahan tot nu toe niet echt een duidelijk argument geeft. Er valt te zien dat hij stellig beargumenteert dat iets met een onrechtvaardig doel of oorzaak fout en onrechtvaardig is. Tegenargumenten tegen hem zijn echter dat het best zo kan zijn dat de mensen die zo'n onrechtvaardig doel nastreven of iets nastreven via een onrechtvaardige oorzaak onder de macht staan van anderen of dat het voor hen helemaal niet te zien is of wat zij doen rechtvaardig of onrechtvaardig is. Hoe kan dan een duidelijke grens tussen rechtvaardig en onrechtvaardig getrokken worden? Dat mensen een 'vrijbrief' hebben omdat ze onder de macht strijden van anderen en dat het voor strijders vaak erg moeilijk is te zien wat juist en onjuist is, zijn twee punten die McMahan zelf in zijn artikel vervolgens weer probeert te weerleggen.

Als eerste het argument van strijden onder macht. Voor veel landen is het leger een moreel belangrijke instelling. Het kan dreigingen afschrikken en voorkomen en kan een

⁵⁸ Idem, 379.

⁵⁹ Idem, 381.

⁶⁰ Idem, 383.

maatschappij beschermen als afschrikken niet lukt. Om te zorgen dat het leger zo goed mogelijk zijn functie kan uitvoeren moeten degenen in dit systeem hun plichten zo goed mogelijk vervullen en niet volgens hun persoonlijke oordelen handelen. Ook is hiërarchie in zo'n systeem belangrijk, zodat iedereen zijn taak en plek weet en alles zo goed mogelijk kan verlopen. Dit alles zorgt er ook voor dat er geen tijd is voor de lagere klassen in zo'n systeem om hun handelingen zorgvuldig te reflecteren en ook hebben ze niet altijd de benodigdheden hiervoor. Dit zou kunnen rechtvaardigen waarom strijders inderdaad gaan vechten als ze dit opgedragen krijgen, wat de intenties van de strijd ook zijn.⁶¹ McMahan zegt echter dat hier grenzen zijn: "killing people who've done no wrong and collaborating in depriving others of their freedom and political independence lie beyond what can become permissible through institutional commitments".⁶² Daarnaast geeft hij ook aan dat er geen morele eisen zijn om een rol in een instelling te vervullen die zelf geen morele doelen dient.⁶³ Er zijn al helemaal geen morele voorwaarden om een rol in een instelling te vervullen die immorele doelen dient.⁶⁴

Ook hier lijkt hij echter weer niet met hele diepe argumenten te komen: is of handelt iets of iemand niet moreel, dan hoeft jij je daar ook niet aan te houden. Hij gaf echter zelf al aan dat in een instelling alles zo goed mogelijk moet lopen en dat daarom vooral de lagere klassen weinig mogelijkheden hebben voor morele reflectie. Hoe kunnen zij dan wel de mogelijkheid hebben om te weten of ze voor hun eigen instelling wel of niet zouden moeten werken? Het is voor hen erg moeilijk het morele gehalte van de instelling op een redelijke manier te beoordelen. Daarnaast hebben ze weinig mogelijkheden en dan is er ook een grote kans dat ze niet eens weet hebben van deze theorie en deze opties. McMahan's punt blijft dus in de praktijk erg stroef hier.

McMahan kijkt ook, zoals al aangegeven, naar het argument dat het vaak erg moeilijk is om in te schatten of de oorlog waarin mensen vechten rechtvaardig of onrechtvaardig is. Zoals ook al te zien is bij het argument over het handelen onder de macht van een leger, komt ook hier naar voren dat vele strijders geen training hebben in morele filosofie, dat ze weinig mogelijkheden hebben voor morele reflectie en weinig informatie ter beschikking hebben. Ook kunnen ze staan onder een niet-juiste, niet goed informerende leider. Hier komen we terug bij hoe we het verschil tussen juiste en niet juiste strijders kunnen bepalen: blijkbaar kan je dus door goed moreel te reflecteren er achter komen of je

⁶¹ Idem, 384.

⁶² Idem, 385.

⁶³ Morele eis is een vertaling van "moral requirement".

⁶⁴ Idem, 385.

moreel bezig bent, wat vervolgens voor jou kan gaan bepalen hoe je gaat handelen. McMahan stelt dat het daarom extra belangrijk moet zijn voor strijders dat hun overtuigingen kloppen. Ze moeten bijvoorbeeld toch de feiten onderzoeken en serieuze morele reflectie aangaan. Hierbij zijn er verschillende overwegingen die ze in beschouwing kunnen nemen, waarvan McMahan er een paar noemt. Bijvoorbeeld, uit ervaring blijkt dat strijders niet altijd kunnen vertrouwen op de wijsheid en eerlijkheid van een overheid, zelfs als deze democratisch is verkozen. Ze mogen daarom ook niet zomaar naar deze overheid wijzen om hun eigen gedrag te kunnen rechtvaardigen.⁶⁵

Uiteindelijk komt McMahan zelf met de conclusie dat soldaten, met een nodige dosis kritische morele reflectie, de bevelen om in een onrechtvaardige oorlog te vechten niet moeten gehoorzamen maar dat ze ook niet in een gerechtvaardigde strijd moeten vechten tenzij ze daar een bevel voor hebben gekregen. Op deze manier houd je de strijd onder institutionele regels, zodat morele rechtvaardiging in de gaten gehouden kan worden. Er geldt echter wel een uitzondering, namelijk als een goede politieke autoriteit juist ontbreekt.⁶⁶ McMahan geeft hiervoor het volgende voorbeeld: "I think it would have been permissible for volunteers, including reservists or other military personnel on leave from active duty from any country in the world, to have organized and participated in a coordinated military response to the Serbian genocide against Bosnian Muslims between 1992 and 1994 [...] – cases in which the Clinton administration was too pusillanimous to act."⁶⁷ Soms is het nodig om tegen de politieke autoriteit in te gaan, maar over het algemeen is onder de institutionele regels blijven het beste om morele rechtvaardiging te kunnen blijven controleren. Uiteindelijk komt McMahan dus uit op morele reflectie. Doe je dit, dan kun je weten of je voor een moreel juiste strijd strijdt en geldt het dus niet dat je geen rechten meer hebt niet gedood te worden, tenminste, als de dader een moreel onjuiste strijder is.

Het komt over als een goed en verstandig argument dat er morele reflectie nodig is om te kunnen oordelen in een strijd. Het blijft echter erg onduidelijk in McMahans argumentatie wat het onderscheid is tussen een rechtvaardige en onrechtvaardige oorlog en hoe een individu dat in de praktijk zou kunnen bepalen. Zoals aangegeven geeft hij verschillende overwegingen die men in beschouwing moet nemen. Wie bepaalt echter dat deze overwegingen altijd kloppen en zelfs dan, hoe weet je altijd wat juist is en wat niet?

⁶⁵ Idem, 390.

⁶⁶ Idem, 391-392.

⁶⁷ Idem, 391-392. Oorspronkelijk uit: Samantha Power, "A Problem From Hell" in *America and the Age of Genocide* (New York: HarperCollins, 2002), ch. 9 and 10.

Morele reflectie en studie klinken goed, maar kunnen soldaten ooit aan compleet objectieve informatie komen over hun strijd? Is er niet een (hele grote) kans dat mensen die willen dat soldaten sowieso gaan strijden, informatie saboteren? Op die manier weten ze nooit zeker waarvoor ze nou eigenlijk strijden en is nooit duidelijk wanneer welke regels gelden. Dit maakt het geheel onoverzichtelijk en alleen maar lastiger. Juist daarom zorgt een visie zoals die van Walzer voor veel meer overzicht: omdat iedereen zijn eigen redenen en ideeën in een strijd heeft en er nooit goed te zeggen valt wat goed en wat niet goed is, kunnen de regels van de *Just War Theory* juist voor duidelijkheid zorgen. Zodra men vecht geeft men een deel van zijn bescherming op en is het, zolang we wel in de gaten houden of er geen andere opties zijn, geoorloofd hen aan te vallen.

Dit zorgt er ook voor dat Steinhoffs argumentatie over de boksring niet voldoende is om Walzers argumentatie af te wijzen. De gegeven casus presenteert een scherp afgebakende situatie waarin duidelijk te zien valt wie een overtreding maakt. Zoals we al gezien hebben bij McMahan is dit anders in een werkelijke oorlogssituatie. Het is onduidelijk wie wanneer rechtvaardig is en wat op welk moment juist en niet juist is om te doen. Het is dus niet zo simpel dat je met het boksring voorbeeld kunt laten zien dat er in een oorlog duidelijk te zeggen valt wie wanneer zichzelf en anderen mag verdedigen en wie niet. Ook hier blijft Walzers argumentatie daarom een beter alternatief.

Conclusie

Ik heb laten zien dat er argumenten aangedragen kunnen worden om te kunnen oordelen over wat wel en niet rechtvaardig gevonden kan worden in een oorlog. Hierbij valt te beargumenteren dat er binnen een oorlog wel degelijk een onderscheid gemaakt mag worden tussen strijders en niet-strijders en dat, ook al is de grens tussen de twee vaag, niet-strijders in een strijd bepaalde rechten behouden die strijders niet behouden. Men kan hiertegen inbrengen dat deze grens überhaupt niet goed te maken is, omdat strijders niet één simpele categorie zijn met allemaal dezelfde rechten. McMahan en Steinhoff vinden dat rechtvaardige soldaten zichzelf altijd moeten kunnen verdedigen tegen onrechtvaardige soldaten. Hierdoor zou het niet zo zijn dat zij zomaar al hun rechten in oorlog verliezen en geldt het onderscheid van de *Just War Theory* en Walzer niet. Hoe kun je echter ooit goed weten wie er in een gevechtssituatie juist zijn en wie niet? Er zijn geen duidelijke argumenten gegeven tegen Walzers positie dat iedereen voor zijn gevoel moreel bezig is of

in ieder geval iets nastreeft wat in hun optiek goed is. Volgens McMahan zou men zich beter kunnen inlezen, zou men morele reflectie kunnen aangaan en kritisch moeten kijken naar de woorden van diens bevelhebber. Hij geeft zelf echter ook al aan dat mensen, vooral mensen die vechten in de onderste klassen van een militair systeem, weinig toegang hebben tot deze bronnen. Daar komt ook nog eens bij kijken dat wat juist en onjuist is vaak subjectief is. Iedereen heeft zijn eigen waarden en ideeën van wat goed is. We kunnen mensen niet gewoon opleggen naar een bepaalde opvatting over goedheid te kijken. Tegelijkertijd, als we iedereen hun eigen goedheid laten bepalen, dan blijven er nog steeds verschillende partijen die hun eigen strijd juist vinden. Al met al staat Walzers punt hiertegenover sterker, aangezien je zo in ieder geval een onderscheid kunt maken tussen soldaten en burgers en kunt beargumenteren waarom je burgers zoveel mogelijk zou moeten sparen in een oorlog. Daarbij is het wel geoorloofd burgers te schaden als het echt nodig is, zolang je maar zorgvuldig bent en ze blijft beschouwen als niet-strijders met bepaalde rechten.

Bibliografie

- Benbaji, Yitzhak. "The War Convention and the Moral Division of Labour." *The Philosophical Quarterly* 59 (2009), 593-617.
- "Eerste Nederlandse bommen op IS-doelen Irak." *AD*, 7 oktober 2014. <http://www.ad.nl/buitenland/eerste-nederlandse-bommen-op-is-doelen-irak~a860eb39/> (geraadpleegd 17 juni 2016).
- Lazar, Seth. "War." In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2016 Edition), edited by Edward N. Zalta. <http://plato.stanford.edu/entries/war/> (geraadpleegd 14 juni 2016).
- Mayer, Chris. "Nonlethal Weapons and Noncombatant Immunity: Is it Permissible to Target Noncombatants?" *Journal of Military Ethics* 6 (2007), 221-231.
- McMahan, Jeff. "On the Moral Equality of Combatants." *The Journal of Political Philosophy* 14 (2006), 377-393.
- Moseley, Alexander. "The Philosophy of War." In *Internet Encyclopedia of Philosophy*. <http://www.iep.utm.edu/war/> (geraadpleegd 14 juni 2016).
- "Nederlandse F-16's bombarderen eerste IS-doelen in Irak." *Nu.nl*, 7 oktober 2014. <http://www.nu.nl/buitenland/3897170/nederlandse-f-16s-bombarderen-eerste-doelen-in-irak.html> (geraadpleegd 17 juni 2016).

- Ross, Alice. "Hunderds of civilians killed in US-led air strikes on Isis targets – report." *The Guardian*, 3 augustus 2015.
<https://www.theguardian.com/world/2015/aug/03/us-led-air-strikes-on-isis-targets-killed-more-than-450-civilians-report> (geraadpleegd 2 juli 2016).
- Steinhoff, Uwe. "Benbaji on Killing in War and 'The War Convention'." *The Philosophical Quartely* (1950-) 60 (2010), 616-623.
- Walzer, Michael. *Just and Unjust Wars – A Moral Argument with Historical Illustrations*, 5e dr. New York: Basic Books, 2015. 1e dr. 1977.
- Zohar, Noam J. "Collective War and Individualistic Ethics: Against the Conscription of 'Self Defense'." *Political Theory* 21 (1993), 606-622.